

(א) ז"ל בנה, (ב) לעיל ב., (ג) [לקמן ט.]. מסכת ה"ב: (ד) וינמא עו.י., (ה) בס"א (טקף: לשנים, ו) ז"ל הכי. רש"י,

תורה אור השלם

1. על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת הפות לא יומת על פי עד אחד: דברים יז ו

גליון הש"ס

תנ"ס ד"ה לא וכו' דפליג על ר"ש. עי' לקמן דף מא ע"ב גרש"י ד"ה ר"ע ובתוס' סע:

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה זמן וכו' צפ"ק דמכות היכי אמרינן להו אמר רבא היי אמתין להו: (ב) בא"ד ולא צטנהדין שראוהו באחד שהרג את הנפש תנ"ס: (ג) בא"ד תתקיים העדות בשאר:

מוסף רש"י

מכות. מלקות ארבעים (ע"ב ב.). אלא להחמיר עליו. שלא תאמר הואיל ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת לא עשו בו דין הזמה, למדך הכבוד שאף הוא מן מקימי דבר (מכות ה.). על אחת כמה וכמה שישלם שכר בו. שמיני מדה הטובה מרובה ממדת פורענות, במדה טובה הוא אומר טורח חסד ללא פסול, במדת פורענות הוא אומר על שלשים ועל רבעים (טס.).

דיני ממונות בשלשה

דאחרו זיה מלקוס ולא אסרו זיה קטלא. דהא ודאי לא מיקטלא אלא לוקה דאין לך מיתת בית דין שלא נאמר זה לאו וקסבר לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו כי אחרו זה מלקות ולא קטלא: משום ר' ישמעאל אחרו צעירים ושלשה. טעמא מפרש

לקמן (דף י.): **אחד מן העדים.** והיו שם שלשה או ארבעה שיכולה עדות להתקיים בשאר: הא דרבי עקיבא במסכת מכות: **לא צא שלישי כו'.** דמשמע שנאמר (דברים יט) על פי שנים עדים (יקום) כל שכן שלשה למה נאמר או שלשה עדים אלא להחמיר עליו ליתן חומר צעדי שקר ששלישי זה אע"פ שלא היה זה נידון על פיו למיתה שהרי בשנים שהעידו מחלה נמי היה נידון אפילו הכי עשה הכתוב את דינו כיוצא באלו שאם לעזרתי עבירה אף השלישי מפני שניטפל **שני עדים עבירה: קל וחומר שישלם שכר וכו'.** דקיימא לן^(א) מדה טובה מרובה ממדת פורענות הלכך קל וחומר הוא: **זמה דברים אמורים.** דעדותן בטלה: **דיני נפשות.** דרמננה אמר (במדבר לה) והגילו העדה דמהדין בתר זכותא לנטל העדות ולא ירגר לא הוא ולא הם: **רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות.** שוין בכך דעדותן בטלה: **ואימתי.** דיני נפשות עדותן בטלה:

זמן שהסרו. הקרוב או הפסול בעזרי עבירה שגילו דעתם שאף הם נעשים עדים והרי הכתוב הקים שלשה^(ב) לנטל העדות אם יש קרוב או פסול אבל לא התרו הקרוב והפסול בעזרי עבירה אלא שמקו והכשרים התרו בהן אין אלו נעשים עדים ותתקיים העדות בשאר: דא"כ

דפליג אדר"ש וס"ל דנהרגין אע"פ שאין שלשתן וזמנין דקסבר דאין להקים שלשה לשנים לענין זה דכיון דכתיב (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם הרי זממו שיש כח צדיקה להרוג בפני עצמם וצקונטרס פירש במכות (ס) לא צא שלישי כולן ולא צא הכתוב אלא להחמיר עליו אבל אין לפרש לא צא השלישי להקל עליו גרידא אלא גם להחמיר עליו אע"ג דר"ש מודה דשלשתן נהרגין הי"מ כשצאו בתוך כדי דיבור כדמפרש התם בגמרא אבל רבי עקיבא סבר שנענש אע"ג שצא אח"כ מדנקט נטפל דהא כיון דלית ליה לרבי עקיבא היקשא דעד שיהו שלשתן וזמנין צבאו צבא אחת צבאו זה אחר זה נמי יקישם^(ג) להכי כי היכי דמקיש לענין לענש כמותם:

בזמן שהתרו בהן. מפרש צפ"ק דמכות (דף ו. ו. טס) (א) הכי אמרינן להו לאסרוהי אחיתו או למיחזי אחיתו אי אמרי לאסרוהי אחיתו נמלא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ואי אמרי למיחזי אחיתו מה יעשו שני אחים כו' ונראה דמשום שנתכוונו להעיד לא דאי לא תימא הכי כל גיטין כשנותנין אותן בפני קרובים או פסולים יהיו פסולים אם יתכוין הא' ולר' יוסי אפילו לא יתכוין והאי דקאמר מה יעשו צ' אחים ודאי יכולין לתקן שלא ילכו שניהם להעיד אבל פעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שהעיד אחיו כבר צ"ד אע"פ שהשני העיד לאחר כדי דיבור מ"מ עדותן בטלה אפילו העידו זה אחר זה אע"ג דלענין שלשתן וזמנין לא הוקשו אלא כשהעידו דבשעת ראיה רואין יחד ומתכוונין להעיד לכן עדותן בטלה אפילו העידו זה אחר זה אע"ג דלענין שלשתן וזמנין לא הוקשו אלא כשהעידו בתוך כדי דיבור דהתם הזמה משעת העדאת עדים קא אחיא וכו' דפר"ך במכות (טס) הרוג י"ל אע"פ שאינו הולך להעיד צ"ד הי"מ מעיקרא דלכתי לא אסיק אדעתיה יקום דבר במקיימי דבר דבר במקיימי דבר דבר נראה לענין אע"פ דממעטי הרוג וההורג מיקום דבר דבעינן שילכו לקיים דבר צ"ד וכן (לקמן דף לד:) לענין אין עד נעשה דיין נראה לר"י דדוקא צעד המעיד אין עד נעשה דיין אבל במתכוין להעיד לא דהא דטעמא דאין עד נעשה דיין נראה או משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה וכיון שהעדים צענמם דיין לא ירו לקבל הזמה על עדותן או משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים וגו' שני האנשים אלו העדים לפני השם אלו הדיינין דבעינן שיעידו העדים לפני הדיינין ולא שיהו צענמם דיינין והנך טעמי לא שייכי אלא צעד המעיד בפיו ולא במתכוין להעיד ולא כפי' רבינו שמואל שפי' צעלמא (ב"ב ק"ג: ד"ה ג' שנגסו כו') שנתכוון להעיד אמרינן נמלא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וכן לענין שאינו נעשה דיין ודקדק מדאמרינן דפר"ך אחד דיני ממונות (לקמן דף ד:) שלשה שנגסו לבקר את החולה כו' משמע דדוקא שנגסו לבקר ולא נתכוונו להעיד אמרינן ר"ו עושין דין אבל נתכוונו להעיד אין עושין דין ועוד נראה לר"י דקדק דלא אמרינן אין עד נעשה דיין אלא עד המעיד דאי לא תימא הכי קשיא דר"ב יהודה אדר"ב יהודה דהא צפ"ק דמכות (דף ו. ו. טס) פסיק ר"ב יהודה הלכה כרבי יוסי דבראיה צעלמא נעשה דיין אע"פ שאינו מכוין להעיד ור"ב יהודה קאמר (ב"ב דף ק"ג:) גבי ג' שנגסו לבקר את החולה וכו' ר"ו עושין דין ואמאי הא צראיה צעלמא נעשה דיין ועוד להאי פירוש לית ליה לרבי יוסי לא תהא שמיעה גדולה מראיה לא בעדות החדש (ר"ה דף טו: טס) צראוהו שלשה והן צ"ד ולא צסנהדין (ט) צאחד שהרג את הנפש צראוהו אע"פ צראוהו ציוס ומיהו נראה לרשב"א דהני לא פרכי יניחו דרבי יוסי על כרחך לית ליה שיעשה דיין צראיה ואפי' יעיד לבסוף דהא ר' יוסי הוא דלאמר עד שיהיו פי שני עדים מתרים צו כדאמר בסמוך וכמו שנים אין יכולין להעיד אלא"כ התרו צו כך שלשה וכו' אלמא אותן יהו חשובין עדים אבל השאר לא וכן נראה הדברים דאם הזמה כולן לא היו נהרגין אותן שלא התרו צו דלא מהני סהדותיהו בלא סהדותא דאחריני ולא אמרינן נמלא אחד מהן קרוב או פסול אלא צבאות שהתרו והא דקאמר רבי זמן שהתרו בהן לאו משום דרבי יוסי לא צעי התרו דלכתי טפי מרבי צעינן דלרבי צנתכוונו להעיד צעלמא סגי כדמוכח במכות (דף ו. ו. טו) ור' יוסי צעי התראה ממש אלא דיני ממונות אתא לאוספי והא דמשמע הכא דלר' יוסי צראיה צעלמא אמרינן נמלא אחד מהן קרוב או פסול כו' מדקאמר וקמיפלגי צפלוגתא דרבי ור' יוסי היינו זמה שחלקן במשנה זו אבל מתוך אחרת יש ללמוד דבעי' ר' יוסי התראה ושמה ר"ב יהודה פסק לגמרי כו' יוסי אי נמי לא פסק כותמיה אלא במאי דקאמר אבל דיני ממונות מתקיים (ט) העדים בשאר גרידא אבל צכוונת עדות סבר כרבי והאי דקאמר במכות (טס) היכי אמרינן להו לרבי קאי וכן מוכח דקאמר אי אמרי למיחזי אחיתו מה יעשו שני אחים כו' וה"פ היכי אמרינן להו דעל כרחך התראה לאו דווקא דדיני ממונות לא שייכא התראה אלא ודאי לא צעי אלא שדע שנתכוונו להעיד והיכי אמרינן להו וכו':

פרק ראשון סנהדרין

דאתרו ביה צמלקות. ואמאי כמ"ד (מסכת יג:) לאו שניתן לאזהרת מיתת צ"ד לוקין עליו ואם היינו יכולין לפרש במלקות של מוציא שם רע היה מתיישב ותימה דמשמע הכא דסבר ר' מאיר מכות צג' אם כן הוה דריש קרא והצדיקו לענין עדים וזמנין דלקו

כדלקמן (דף י.) ומה הוה משני מהא דפר"ך מיפוק ליה מלא מענה דלא מני לשנויי כדמשני לקמן משום דהוי לאו שאין צו מעשה מ"מ הוה לקי דהא ר' מאיר גמר צפ"ק דמכות (דף ד: טס) דעדים וזמנין לוקין ומשלמין ממון ממוציא שם רע ור"ג דגמר לענין דלוקין דלע"ג דהוי לאו שאין צו מעשה וכו"ט דהוה משני משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת צ"ד חדא דלית ליה דלוקין עליו לפי סברת ר"ב אפי' ועוד דר"מ לית ליה אזהרה לעדים וזמנין מקרא אחריתא צפ"ק דמכות (ג"ז טס) וי"ל דלע"ג דגמר עדים וזמנין ממוציא שם רע הי"מ לענין דלא דרשינן כדי רשעמו להכי אלא מוקמינא לה לדרשה אחריתי צאלו נערוהו (במכות ג:) אבל גבי האי אי לאו דגלי קרא דלקי לא הוה גמרינן כיון דכתיב לעשות דרשינן מינה צאלו הן הלוקין (מסכת יג: דף י.) דבעינן לאו שיש צו מעשה אי נמי י"ל דמוציא שם רע גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם צן הכות

הרשע כדאמר פרק נערה (במכות דף מו.) למדנו ויסרו מוסרו ויסרו מען וצן (מצנן) מוהיה אם צן הכות הרשע: **לא בא השלישי אהקף ע"יו אלא להחמיר ע"יו.** אדר"ש קאי דקמתי צפ"ק דמכות (דף ה: טס) לעיל מהך ר"ש אומר מה שנים אין נהרגין עד שיהו שניהם וזמנין אף שלשה וכו' ומני למימר כדאמר זמם הרי זממו שיש כח צדיקה להרוג בפני עצמם וצקונטרס פירש במכות (ס) לא צא שלישי להקל עליו דלוקין עליו אלא לר"ך קרא דכתיב (ס) והנה עד שקר העד דמשמע כל העדות ואינן נהרגין עד שיוזמו כולן ולא צא הכתוב אלא להחמיר עליו אבל אין לפרש לא צא השלישי להקל עליו גרידא אלא גם להחמיר עליו אע"ג דר"ש מודה דשלשתן נהרגין הי"מ כשצאו בתוך כדי דיבור כדמפרש התם בגמרא אבל רבי עקיבא סבר שנענש אע"ג שצא אח"כ מדנקט נטפל דהא כיון דלית ליה לרבי עקיבא היקשא דעד שיהו שלשתן וזמנין צבאו צבא אחת צבאו זה אחר זה נמי יקישם^(ג) להכי כי היכי דמקיש לענין לענש כמותם:

בזמן שהתרו בהן. מפרש צפ"ק דמכות (דף ו. ו. טס) (א) הכי אמרינן להו לאסרוהי אחיתו או למיחזי אחיתו אי אמרי לאסרוהי אחיתו נמלא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ואי אמרי למיחזי אחיתו מה יעשו שני אחים כו' ונראה דמשום שנתכוונו להעיד לא דאי לא תימא הכי כל גיטין כשנותנין אותן בפני קרובים או פסולים יהיו פסולים אם יתכוין הא' ולר' יוסי אפילו לא יתכוין והאי דקאמר מה יעשו צ' אחים ודאי יכולין לתקן שלא ילכו שניהם להעיד אבל פעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שהעיד אחיו כבר צ"ד אע"פ שהשני העיד לאחר כדי דיבור מ"מ עדותן בטלה אפילו העידו זה אחר זה אע"ג דלענין שלשתן וזמנין לא הוקשו אלא כשהעידו בתוך כדי דיבור דהתם הזמה משעת העדאת עדים קא אחיא וכו' דפר"ך במכות (טס) הרוג י"ל אע"פ שאינו הולך להעיד צ"ד הי"מ מעיקרא דלכתי לא אסיק אדעתיה יקום דבר במקיימי דבר דבר במקיימי דבר דבר נראה לענין אע"פ דממעטי הרוג וההורג מיקום דבר דבעינן שילכו לקיים דבר צ"ד וכן (לקמן דף לד:) לענין אין עד נעשה דיין נראה לר"י דדוקא צעד המעיד אין עד נעשה דיין אבל במתכוין להעיד לא דהא דטעמא דאין עד נעשה דיין נראה או משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה וכיון שהעדים צענמם דיין לא ירו לקבל הזמה על עדותן או משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים וגו' שני האנשים אלו העדים לפני השם אלו הדיינין דבעינן שיעידו העדים לפני הדיינין ולא שיהו צענמם דיינין והנך טעמי לא שייכי אלא צעד המעיד בפיו ולא במתכוין להעיד ולא כפי' רבינו שמואל שפי' צעלמא (ב"ב ק"ג: ד"ה ג' שנגסו כו') שנתכוון להעיד אמרינן נמלא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וכן לענין שאינו נעשה דיין ודקדק מדאמרינן דפר"ך אחד דיני ממונות (לקמן דף ד:) שלשה שנגסו לבקר את החולה כו' משמע דדוקא שנגסו לבקר ולא נתכוונו להעיד אמרינן ר"ו עושין דין אבל נתכוונו להעיד אין עושין דין ועוד נראה לר"י דקדק דלא אמרינן אין עד נעשה דיין אלא עד המעיד דאי לא תימא הכי קשיא דר"ב יהודה אדר"ב יהודה דהא צפ"ק דמכות (דף ו. ו. טס) פסיק ר"ב יהודה הלכה כרבי יוסי דבראיה צעלמא נעשה דיין אע"פ שאינו מכוין להעיד ור"ב יהודה קאמר (ב"ב דף ק"ג:) גבי ג' שנגסו לבקר את החולה וכו' ר"ו עושין דין ואמאי הא צראיה צעלמא נעשה דיין ועוד להאי פירוש לית ליה לרבי יוסי לא תהא שמיעה גדולה מראיה לא בעדות החדש (ר"ה דף טו: טס) צראוהו שלשה והן צ"ד ולא צסנהדין (ט) צאחד שהרג את הנפש צראוהו אע"פ צראוהו ציוס ומיהו נראה לרשב"א דהני לא פרכי יניחו דרבי יוסי על כרחך לית ליה שיעשה דיין צראיה ואפי' יעיד לבסוף דהא ר' יוסי הוא דלאמר עד שיהיו פי שני עדים מתרים צו כדאמר בסמוך וכמו שנים אין יכולין להעיד אלא"כ התרו צו כך שלשה וכו' אלמא אותן יהו חשובין עדים אבל השאר לא וכן נראה הדברים דאם הזמה כולן לא היו נהרגין אותן שלא התרו צו דלא מהני סהדותיהו בלא סהדותא דאחריני ולא אמרינן נמלא אחד מהן קרוב או פסול אלא צבאות שהתרו והא דקאמר רבי זמן שהתרו בהן לאו משום דרבי יוסי לא צעי התרו דלכתי טפי מרבי צעינן דלרבי צנתכוונו להעיד צעלמא סגי כדמוכח במכות (דף ו. ו. טו) ור' יוסי צעי התראה ממש אלא דיני ממונות אתא לאוספי והא דמשמע הכא דלר' יוסי צראיה צעלמא אמרינן נמלא אחד מהן קרוב או פסול כו' מדקאמר וקמיפלגי צפלוגתא דרבי ור' יוסי היינו זמה שחלקן במשנה זו אבל מתוך אחרת יש ללמוד דבעי' ר' יוסי התראה ושמה ר"ב יהודה פסק לגמרי כו' יוסי אי נמי לא פסק כותמיה אלא במאי דקאמר אבל דיני ממונות מתקיים (ט) העדים בשאר גרידא אבל צכוונת עדות סבר כרבי והאי דקאמר במכות (טס) היכי אמרינן להו לרבי קאי וכן מוכח דקאמר אי אמרי למיחזי אחיתו מה יעשו שני אחים כו' וה"פ היכי אמרינן להו דעל כרחך התראה לאו דווקא דדיני ממונות לא שייכא התראה אלא ודאי לא צעי אלא שדע שנתכוונו להעיד והיכי אמרינן להו וכו':

עין משפט

ע"ג א ב (ג) מ"י פ"ה מהלכות עדות הל' ג ד סג לאוין ר"ג טו"ע ח"מ סימן לו סעיף א וס"י נא סעי' ז:

רבינו הגנאל

פשוטות הן רבינא אמר כגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול ר' מאיר סבר לה כו' יוסי דאמר בדיני נפשות בשלה העדות כולה ואין שם דיני נפשות כלל אבל יש בה דיני ממונות דהא רבי יוסי הוא דאמר תתקיים העדות בשאר. ורבנן כרבי דאמר תתקיים העדות בשאר ואצ"פ שנמצא אחד מהן קרוב או פסול השאר כשרין לדיני נפשות דהא לא אתרו בהו ואמרי לאסרוהי אחיתו. ואנו עתידין לפרשו במקומו.

רבי יוסי ואומר **לעולם אינו נהרג עד שיהיו פי שני עדי מותרין בו**, וא"ת והא תנן באלו הן הגולין (מכות דף ט:): רבי יוסי אומר השונה נהרג מפני שהוא כמועד ומותרה צפרק קמא דמכות (דף ו:): פריך לה ומשני דההוא היינו (ב) כרבי יוסי בר יהודה:

בפלוגתא דבן זכאי, תימה דמשמע דקאי אכ"י

דאמר דכ"ע חוששין ללעז א"כ לרבי מאיר יהא נמי ככ"ג אע"ג דאיתכחיש צדיקות דהא חיישין שמא יצואו עדים אחרים שזינתה זין לפ"ה זין לפר"ת וי"ל דמיייר כגון דאמרי הנך סהדי לא היה שם עד אחר וטעמא דרבנן צעשמים ושלשה (א) לפר"ת דאירי כשהכחישו עדי האב הכחשה גמורה אע"ג דליכא למיחש לסהדי אחריי מ"מ ליכא למיחש שמא יזיס את עדי האב (ב) כגון דלא הוכחשו ויטרכו נמי כ"ג אי נמי איירי דיש לבעל שני כתי עדים המכחישים זו את זו צדיקות דתו ליכא למיחש לרי מאיר לעדים אחרים דאפילו יצאו יהיו מוכחשים מאלו צדיקות ולרבנן ליכא למיחש לעדים אחרים דהכחשה צדיקות לאו כלום (א) אי נמי דעדי האב הזימו לעדי הבעל דלכולי עלמא ליכא למיחש לאחריי וטעמא דרבנן דכ"ג משום כבוד ראשונים אפילו הזימו קודם גמר דין כל סכן לאחר גמר דין דלמי טפי שפיר

דהוי כ"ג ולרבי מאיר לא שייך כבוד ראשונים דלא היה כאן חיוב מיתה דהוכחשו צדיקות: **עדי האב** נהרגין ומשלמין ממונן. תימה דאמאי נהרגין דמנו אמרי לא למייב עדי הבעל זאלו אלף לחייב הבעל ממונן קאמינא כיון שלא התרו בהן דעדים זוממין לא בעו התראה וכו' אע"ג אמרינן לקמן בפרק היו בדיקין (דף קמ:): למאן דאמר חבר א"י התראה עדי נערה המאורסה אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאוסרה על צעלה זאלו וי"ל דהכא שאני כיון שידעו דכאים להרוג את האשה יודעים שיהרגו אותן אם יזומו דאי אפשר להיות זה זאלו זה אצל התם לא ידעי שהיתה חזירה אי נמי לא ידעי דחבר א"י התראה והא דפריך התם אלף אשה חזירה דקיימא לן (א) (כר') יוסי צ"ר יהודה דמיקטלא היכי משכחת לה הוה מצי לשנויי בגוון לידעי שהיא חזירה וידעי שחבר א"י התראה: **במזון** יהוה הנפשות ל"וה. הא דמקשה צפרק כיצד הרגל (ב) דף כב: ד"ה צנדי) דפטר התם אפילו בגדי דחד ועבדא דחד מפורש צמקוס אחר: **לרצונן רשע הוא**. ואע"ג דרבא צעי רשע דחמס צפרק זה צורר (לקמן דף ט:). האי כמו רשע דחמס הוא דומיא דאורכל נצילות למיאבון כיון שעובר להנאתו על דעת קונו כמו כן היה עושה בצביל הנאת ממונן ומעיד שקר והא דאמר התם (דף ט:): השחוד על העריות כשר לעדות פירש צקונטרס (א) לאו דליכא סהדי שחוד על העריות אלף שהוא גם צעריות ומתיחד עמהן והאי

דקאמר ארבעים ככתפיה וכשר היינו משום דמלקין על ייחוד כל העריות חוץ מאשת איש דמלקין על לא טובה השמועה אי נמי התם כשר משום דיצרו תוקפו כ"כ וחשוב כאנוס אבל ארבעיה אין יצרו תוקפו כ"כ א"י ה"י יצרו תוקפו וכשר לעדות אחרת ולא ארבעיה דחשוד על הדבר לא לנו ולא מעידו והא דפריך צפ"ק דמכות (דף ו: ו) ויש נרצע יליל אין לפרש יליל לפי שהוא פסול מחמת ששונה הרובע שרצבו לאונסו שכן היה נראה לפרש דומיא דהרוג יליל דהיי"ט מוכח דלאונסו כשר ואין שונאו כמו הרוג ועוד דהרוג גופיה מצינא לפרש דלא מיפקל מחמת שנאה אלף מחמת שהוא טריפה ואינו ראוי להעיד ונראה לפרש דהתם מנרצע לרצונו פריך ואע"ג דלרבא כשר התם איירי שיש עדים שנרצע לרצונו דלא אינו ראוי להעיד והוי נמנא עד אחד מהן פסול ועדותו צטלה וק"ק כיון דנרצע לרצונו איירי צחנס נקט לצסוף הורג ורובע יליל פירוש ילילו על עצמם דמנרצע לרצונו דמייירי ביה הוי מצי למיפרכ אכתי שיליל את עצמו וי"מ דמהרוג ונרצע כשהם קרוצים פריך דיליל וכו"ת ה"י הא כתיב ביה (שמות כד) מכה אציו ואמרו וגו' אף על פי שהוא קרוב ונרצע נמי כתיב ערות אצין ואיכא למאן דדריש לקמן (דף נד:): ערות אצין נמש:

ואין אדם משים עצמו רשע. הקשה ר"י בר' מרדכי מדקאמר צפ"צ דכתובות (דף יח: ו) ויש העדים שאמרו כתב דינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו נאמנים ואמר רמי בר חמא בגמרא לא שנו אלף שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אנוסים מחמת ממונן אין נאמנים מ"ט אין אדם משים עצמו רשע ורבא הוא דמסיק התם הכי והשתא אמאי לא פלגינן דיבורא ונהיימניהו במאי דקאמרי שהיו אנוסין אבל לא מחמת ממונן ונראה דההיא דכתובות אמאי כמאן דאמר ציש נוחלין (ב"ב דף קל: ו) ויש דלא פלגינן דיבורא בחד גופא פי' בחד גופא כמו גירשתי את אשתי דלא פלגינן דיבורא בחד גופא לומר דלא מהימן לשעבר ומהימן להבא וכן אנוסין היינו מחמת ממונן שעל עצמו הוא מעיד כן דאי מהיימנת ליה שהוא אנוס ניהמניה שהוא מחמת ממונן נאנס וכן פלוני רבעו לרצונו אין לפרש דלא מהימן במאי דקאמר לרצונו אלף פלגינן דיבורא לומר שרבעו לאונסו דא"כ הוה פלגינן דיבורא בחד גופא ובמקנת מהימן אהאי גופא ובמקנת לא מהימן אלף פלגינן לומר שרבעו אלף לא שרבעו וכן מוכח מפלוני רבע שורי דאי הוה אמרי' אדם קרוב אלף ממונו ה"א דמהימן לומר שרבע שור אחר אבל לא שורו דבשורו אין שייך לחלק בין אונס לרצון וכן מוכח ההוא דזה צורר (לקמן דף כה:): דחד אמר לדידי אופין צרביתא דמהימן שהלוח צרביית אבל לא לדידיה וידע דאם היה כהן נשוי אחותו והוא ואחר מעידין שפלוני צא עליה סברא היא לרבא דמגטרפין להורגו אבל לא להרגה אפילו לאוסרה על צעלה אע"פ שגאסרת צאונס ואע"ג דבההיא דכתובות (דף יח: ו) ויש פלגינן דמהיימנין להו במאי דאמרי כתב דינו הוא זה היינו אפי' צאל טעמא דפלגינן ועוד יש לומר דהתם בכתובות כיון דקיים שטרות דרבנן דעדים שחמומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותו צב"ד לא פלגינן דיבורא לומר שאנוסין היו מחמת נפשות ואע"ג דאשכחן (גיטין דף ט:): פלגינן דיבורא גבי עבד שהציא גיטו וכתוב צו עצמן ונכסי קוויין לך דאמר רבא עצמו קנה ונכסיו לא קנה לא דמי דהתם כן הוא נוהג צכל שטרות דעלמא דבגט אשה ובגט שחרור הימנוהו רבנן על ידי צפני נכתב וצפני נחתם ובשאר שטרות הצריכו קיום:

דא"כ מה יעשו שני אחין ואחד. כשר עמהם: שראו צאחד שהרג את הנפש. ופלוגתא דר' מאיר ורבנן נמי כגון שנמנא אחד מן השלשה קרוב או פסול וראה ושמק ולא התרה ר' מאיר סבר לה כר' יוסי דאמר צדיני נפשות לא שנה התרה ולא שנה שחק עדותן צטלה ורבנן סברי כרבי דהיכא דשחק תמקיים

מה יעשו שני אחים ואחד שראו באחד שהרג את הנפש ואיבעית אימא כגון שהתרו בה אחרים ולא התרו בה עדים וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן (ב) דתנן רבי יוסי אומר לעולם אינו נהרג עד שיהו פי שני עדי מותרין בו שנאמר יעל פי שנים עדים ואיבעית אימא כגון דאיתכחשו בבדיקות ולא איתכחשו בחקירות וקמיפלגי בפלוגתא דבן זכאי ורבנן דתנן מעשה וברק (ב) בן זכאי בעוקצי תאנים אמר רב יוסף א הביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים והזימום לעדי הבעל עדי הבעל נהרגין ואין משלמין ממונן חזר והביא הבעל עדים והזימום לעדי האב עדי האב נהרגין ומשלמין (א) [ממונן] ממונן לזה ונפשות לזה (ג) ואמר רב יוסף צפלוני רבעו לאונסו הוא ואחר מצטרפין להרגו לרצונו רשע הוא והתורה אמרה (א) אל תשת רשע עד רבא אמר (ב) אדם משים עצמו רבא ואין אדם משים עצמו רשע אמר רבא פלוני

מיתה לזה לאשה ותשלומין לזה לאב לאו עלייהו רמו לשלומי אלף על הבעל שהרי על ידן הבעל צא לשלם לאב דכל זמן שלא הביא הבעל עדים שזינתה תחמי אינו מתחייב לשלם מאה סלע על ידי עצמו כדאמרינן בכתובות (דף מ: ו) דלא קרינא ביה ואם אמת יהי וגו' (דברים כג) צבללו עדים לא מיקטלא הלכך איהו נמי לא מתחייב אלף אם כן הביא עדים שזינתה והזימו: והזימום לעדי האב. היאך אתם מוסימים את אלו לומר שעמכם היו צמקוס פלוני והלא אתם עמנו הייתם צמקוס פלוני: עדי האב נהרגין. שרצו להרוג עדי הבעל: ומשלמין ממונן. מאה כסף לבעל שצאל לחייבו כשהזימו את עדיהו: ממונן לזה. לבעל: ונפשות לזה. ונהרגין בצביל העדים דקסבר רב יוסף כי פטר רחמנא מתחייב צנפשו וכן התשלומין היכא דמיתה וממונן משום חד קאמא עליה: פלוני רבעו צנשכב זכור: לאונסו. על כרחו: הוא ואחר. הנרצע הוה כשר להעיד עליו ואם יש אחר עמו נהרג הרובע על פיהם: אל תשת רשע עד. דכתיב (שמות כג) אל תשת ירך וגו': רבא אמר. אין אדם נפסל לעדות בהודאת פיו דאדם קרוב אלף עצמו הלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי תורה פסלה קרוב לעדות ונהרג הרובע דפלגינן דיבורא ומהיימנין ליה לגבי חזירה ולא מהיימנין ליה לגבי דידיה לפסול לעדות: פלוני

העדות צשאר ומיקטלא: צדיקות. זה אומר כליו של צובעל שחורים וזה אומר לצנים: הקירות. אחיה יוס ואינו שעה וכיוצא בהם שהעדים צאים על ידיהם לידיו הזמה. ורבי מאיר סבר הכחשת צדיקות שמה הכחשה ולא מיקטלא ורבנן סברי כיון דבחקירה נמנאו מכוונים הכחשה צדיקות לאו הכחשה היא דלא רמו סהדי אדעמיייהו למיבדק כולי האי: צעוקי סאניס. שאמרו העדים תחת תאנה נעשה מעשה אמר לו תאנה זו עוקציה דקין או עוקציה גסין. עוקצין וצבות תאניס כמו (סוכה דף לז:): ניטל עוקצין: עדי הבעל נהרגין. שצאל להורגה: ואין משלמין ממונן. אע"פ שהיו מפסלין אותה כתובה אין משלמין טובת הנאת כתובתה כדן שאר זוממי כתובה צמסכת מכות (דף ג:): כיון דבצבילה הן נהרגין אין משלמין לה ממונן דמתחייב צנפשו פטור מן התשלומין דכתיב (שמות כד) לא יהיה אסון עונש יענש ואי משום מאה סלע דהו צעו לאפסודיה לאב והוה ליה

מיתה לזה לאשה ותשלומין לזה לאב לאו עלייהו רמו לשלומי אלף על הבעל שהרי על ידן הבעל צא לשלם לאב דכל זמן שלא הביא הבעל עדים שזינתה תחמי אינו מתחייב לשלם מאה סלע על ידי עצמו כדאמרינן בכתובות (דף מ: ו) דלא קרינא ביה ואם אמת יהי וגו' (דברים כג) צבללו עדים לא מיקטלא הלכך איהו נמי לא מתחייב אלף אם כן הביא עדים שזינתה והזימו: והזימום לעדי האב. היאך אתם מוסימים את אלו לומר שעמכם היו צמקוס פלוני והלא אתם עמנו הייתם צמקוס פלוני: עדי האב נהרגין. שרצו להרוג עדי הבעל: ומשלמין ממונן. מאה כסף לבעל שצאל לחייבו כשהזימו את עדיהו: ממונן לזה. לבעל: ונפשות לזה. ונהרגין בצביל העדים דקסבר רב יוסף כי פטר רחמנא מתחייב צנפשו וכן התשלומין היכא דמיתה וממונן משום חד קאמא עליה: פלוני רבעו צנשכב זכור: לאונסו. על כרחו: הוא ואחר. הנרצע הוה כשר להעיד עליו ואם יש אחר עמו נהרג הרובע על פיהם: אל תשת רשע עד. דכתיב (שמות כג) אל תשת ירך וגו': רבא אמר. אין אדם נפסל לעדות בהודאת פיו דאדם קרוב אלף עצמו הלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי תורה פסלה קרוב לעדות ונהרג הרובע דפלגינן דיבורא ומהיימנין ליה לגבי חזירה ולא מהיימנין ליה לגבי דידיה לפסול לעדות: פלוני

העדות צשאר ומיקטלא: צדיקות. זה אומר כליו של צובעל שחורים וזה אומר לצנים: הקירות. אחיה יוס ואינו שעה וכיוצא בהם שהעדים צאים על ידיהם לידיו הזמה. ורבי מאיר סבר הכחשת צדיקות שמה הכחשה ולא מיקטלא ורבנן סברי כיון דבחקירה נמנאו מכוונים הכחשה צדיקות לאו הכחשה היא דלא רמו סהדי אדעמיייהו למיבדק כולי האי: צעוקי סאניס. שאמרו העדים תחת תאנה נעשה מעשה אמר לו תאנה זו עוקציה דקין או עוקציה גסין. עוקצין וצבות תאניס כמו (סוכה דף לז:): ניטל עוקצין: עדי הבעל נהרגין. שצאל להורגה: ואין משלמין ממונן. אע"פ שהיו מפסלין אותה כתובה אין משלמין טובת הנאת כתובתה כדן שאר זוממי כתובה צמסכת מכות (דף ג:): כיון דבצבילה הן נהרגין אין משלמין לה ממונן דמתחייב צנפשו פטור מן התשלומין דכתיב (שמות כד) לא יהיה אסון עונש יענש ואי משום מאה סלע דהו צעו לאפסודיה לאב והוה ליה

(א) מכות ו: (ב) לקמן מ. מל. פל. א (ג) רש"ל (ד) יבמות כה. (ע"ש). (ס) לקמן י. כה. כתובות יח: יבמות כה: (ז) מפי ר"ת (ח) (ז"ל אליבא דר"י). (ט) לפינוי מוספות שם (ד"ה החשוד). (ט) (ב"ב): דהב"ל.

תורה אור השלם

1. על פי שנים עדים או שלשה עדים יזמת הוצת לא יזמת על פי עד אחד: דברים יז ו יא. לא תשא שמוע שוא אל תשת ירך עם רשע לקיות עד חמס: שמות כג א

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה ר' יוסי (ב) ר"י יוסי כ"ל (ג) ואת כ' נמקת: (ד) ד"ה בפלוגתא וכו' שמה חיס את עדי האב והוי כמו דלא הכחישו: ויערך: (א) בא"י לאו כלום הוא אי נמי:

מוסף רש"י

בעוקצי תאניס. שהיו מעידים עליו שהרגו תחת תאנה ודקן בן עזאי תאנה זו עוקציה גסין או דקין. עוקץ, זנב הפר, מקום חיבורו לאלן (לקמן ט:). מצטרפין להרגו. את הרובע (במות כה). ואין אדם משים עצמו רשע. אין אדם משים את עדותו עליו למנונא צכל לקנסא ולעונש מלקות וליפקל לא (שם כה:): דהא אין קרוב משהי לא לזכות ולא לחובה ואדם קרוב אלף עצמו (לקמן כה:).

